Dicționarul comunei Buteni, anul 2017

I. ATESTĂRI DOCUMENTARE

Buteni: Coriolan Suciu,[1] *Dicționar științific al localităților din Transilvania,* **localitatea este atestată în anul 1387**: *Buteni*, u. Buttin, Körösbökeny, r. Gurahonț, reg. Crișana [1387 *Buchyn* (la Márki Sándor *Aradmegye és Arad 52 sabad királyi város törtenete*, vol. II-1, Anul 1892, p.225), 1446 *Bewken*, 1484 *Beken*, 1498 *Bewkewn* (la Csánki Dezsö, *Magyarorszay törteneti földrajza a hunyadiak korában*, vol. I, Budapesta, 1890, p. 728), 1619 *Bekeny* (la Veress Andrei, *Documente privitoare la istoria Ardealului, Moldovei şi Ţării Româneşti*, vol. IX, p. 203), 1745 *Buttyén* (Gheorghe Ciuhandu, *Românii din Câmpia Aradului de acum două veacuri*, Arad, 1940, p. 199), 1808 oppidum *Buttyén* vel *Butyén* vel *Butyin* aut *Bököny*, *Bekeny, Buténi* (Johannes Lipszky de Szedlicsna, *Repertorium locorum objectorumque in XII tabulis mappae regnorum*)]. După noua împărţire administrativ-teritorială aparţine judeţului Arad.

Alte atestări documentare –1332.– 1326.

Buttin, Körösbökeny, Buchyn, Bewken, Beken, Bewkewn, Bekeny, Buttyén, Butyén, Butyin, Bököny, Bekeny, Buténi, Buken, Buttyin.

Berindia (ateatare documentară – 1224)

Berindeni, Berindia, Borosberend, Beryndan,
Berende, Berendia, Beréndia.

Cuied (atestare documentară – 1447)

Kujed, Köved, Kewed, Kujéd, Köved.

Păulian (atestare documentară – 1553)

Livada, Govoșdia, Govósdia, Govosdia, Gozd, Gosd, Gósd, Csoosd.

II. COORDONATE GEOGRAFICE

Comuna Buteni este cuprinsă între coordonatele 22°04'38'' longitudine estică și 46°18'55'' latitudine nordică,. la altitudini variate, între 250 m – 162 md. **Satul Buteni** este așezat în nord-estul județului Arad,pe cursul mijlociu al *Crișului Alb*, având o suprafață intravilană de 188 ha, 383 ha comuna. La 5 km distanță, nord-est, se învecinează cu orășelul *Sebiș* și satele *Păulian* și *Berindia*, așezate pe partea dreaptă a *Crișului Alb.* În partea de nord-vest, se învecinează cu *comuna Bârsa.* Spre sud-est, la 9 km,cu *Joia Mare*,comuna *Almaș,* la sud-est, cu comuna *Chisindia* Se află la 80 de km distanță de municipiul *Arad*, traversată de la un capăt la altul de *Drumul Ardealului/ Zărandului*. DN79A, venind dinspre Vârfuri – Buteni – Ineu – Chișineu-Criș – Vărșand, face legătura cu Gyula, Ungaria. În reședința de județ se poate ajunge atât pe traseul Brad – Vârfuri – Buteni – Târnova – Mâsca – Arad, cât și pe ruta Brad – Vârfuri – Buteni – Bârsa – Ineu – Arad. Alte căi de acces pe teritoriul comunei sunt DJ793 Sebiș – Chisindia, DJ792 Buteni – Târnova, derivat din DN 79A (Buteni – Gurahonț) și drumuri comunale Căpruța – Bârzava – Vărădia de Mureș. Localitatea *Buteni* nu are acces la linia SNCFR ferată Arad – Brad, doar satele aparținătoare, *Păulian* și *Berindia*.

Din suprafața totală de 9667 ha, **situându-se între primele 15 comune din județ,** terenurile arabile ocupă 2822 ha. Restul reprezintă: pășuni (3206 ha), păduri (2497 ha), livezi (636 ha), vii (37 ha), drumuri (159 ha), ape (102 ha), curți și construcții

(127 ha) și teren neproductiv (81 ha). Terenul intravilan este împărțit astfel: Buteni – 188 ha, Berindia – 34,33 ha, Cuied – 150 ha, Păulian – 45,6 ha. Relieful este variat: câmpie, dealuri împădurite,cel mai inalt vârf, *Măgura*, văi și ape. Spre *Joia Mare*, câmpia Crișului se îngustează, iar pe dreapta apei, în amonte de *Berindia*, se ridică dealul *Șindioara.*

III. SCURT ISTORIC AL COMUNEI BUTENI

În anul 1977, muzeograful Nicolae Kiss, din Arad, a identificat în registrele de inventar ale Muzeului Național Maghiar 5 monede de argint, dintr-un punct topografic neprecizat, înregistrate **în anul 1873**. Acesta studiază monedele **fondului Buteni,** determinându-le ca fiind „monede dacice, de imitație a tetradrahmelor macedonene, din argint, care aveau putere circulatorie în Dacia prestatală a secolelor III-II î.Hr., ele corespunzând anilor domniei regelui Filip al II-lea (345-336 î.Hr.)”. În 1980, numismatul Alexandru Sășianu a mai identificat 12 exemplare ale aceluiași lot, piese de factură dacică și celtică, precizând că se aflau în circulație în spațiul nord-dunărean, între ultimele 2-3 decenii ale secolului al III-lea î.Hr. și prima jumătate a secolului al II-lea î.Hr. Această descoperire este atât de importantă din punct de vedere științific, încât comuna Buteni a devenit **singura localitate de pe valea Crișului Alb**, care deține un astfel de tezaur numismatic, ce figurează într-o lucrare enciclopedică națională. Nu se știe cât a durat în timp această așezare dacică, dar între aceasta și actuala comună, există un mare vid istoric, localitatea ființând, probabil, cu mult înaintea celor mai vechi atestări documentare din secolele XIII-XIV, situație identică pentru întreg cuprinsul Ardealului.

Alexandru Roz și Kovacs Géza dau prima atestare în 1332-Buken, Bewken, Bothyanfalwa, Bekeni, Buttyn, Körösbökeny. Localitatea Buteni este atestată documentar în

1326 (Ștefan Manciulea, apud Márki Sándor). **Localitatea este atestată de către Coriolan Suciu în 1387**-*Buteni* u. Buttin, Körösbökeni, r.Gurahonţ, reg. Crișana, în *Dicționarul istoric al localităților din Transilvania, A-N,* București, vol. I, Editura Academiei, 1961.

La organizarea de tip feudal superior modului anterior de existență, au concurat o serie de factori, proces complex, de aceea ne vom referi numai la Buteni. Satul *Buchin,* era în imediata apropierea a târgului *Bökeny*, contopindu-se sub numele de *Buttyn*. Probabil în **1387**, localitatea a fost primită de familia Losonczy, care a deținut-o până în 1561. Odată cu moartea ultimului descendent bărbătesc (1552), au primit-o fiicele lui Losonczy. Acestea, în 1561, au plătit impozitul la Dezna. Într-un document din 1553, între localitățile aparținând de cetatea Deznei, apar și *oppidum Beken et Buchyn* –Békeny. A fost proprietatea lui Kornis Gaspar și a altor familii mari nobiliare: în 1633, a lui Kornis Zsigmond, în 1651 a lui Kornis Ferentz. În 1555 este semnalată existența pentru prima dată în rândul studențimii Universității din Viena, a unui student născut pe raza diecezei Zărandului, Valentinus Laczovicz de Buttyn. În 1552, turcii cuceresc Aradul și întreg comitatul,în care se includea și Butenul, aflându-se din 1574 în posesia begului Kurt. După Pacea de la Passarovitz, din 1718, în 1732, comitatele Arad, Zărand, Biharia și altele, care au făcut parte din acel „Partium”, se desprind din hotarele Ardealului. La 1867, armata austriacă reocupă comitatul Arad. Buteniul cunoaște un adevărat reviriment economic, prin apariția și proliferarea meșteșugarilor breslași: curelari, pielari, croitori, blănari, cizmari, măcelari etc. Anual se obțineau mari cantități de prune, iar Aradul reprezenta o piață de desfacere de invidiat. Buteniul merge spre urbanizare și avem trei dovezi concrete:

1. Harta din 1834, existentă la Primăria Buteni: BUTTYIN M. VÁROSA (BUTENI, ORAȘ DE CÂMPIE).

2. Tiparul sigilar, din 1849, cu text în limba maghiară: BUTTYN M. VÁROS PECSÉTE 1849 (SIGILIUL TÂRGULUI BUTENI, 1849).

3. Tiparul sigilar cu text în limba română, cu litere latine: SIGILIUL ORAȘULUI BUTENI 1868.

Prima Conscripție în Buteni, din anul 1747, atestă numărul corespunzător de locuitori, pentru a fi trecut **în rândul târgurilor, având 150 de familii**. Deși istoricul academician David Prodan menționează unele reacții în favoarea participării butincenilor la Răscoala din 1784, pe lista celor 116 căpitani și conducători locali nu figurează nici un butincean, rămânând valabilă doar agitația preotului ortodox. Totuși, pentru Buteni, o consecință a răscoalei, a fost încetarea în 1875 a oficiului de vamă ce fusese înființat în 1747 pe Coasta Buteniului. În anul 1825, frații gemeni Dumitru și Gheorghe Brașovan, de profesie administratori financiari, au fost înnobilați de împăratul Francisc I și au primit în posesiune *Căcărăul* (*Joia Mare*). În urma **Conscripției din 1828, rezultă că Buteniul** se situase la toate „capitolele" **în grupul primelor 10 localități bogate ale comitatului arădean**. Această **evoluție** a fost încetinită de neracordarea lui la calea ferată. **Deși în planificarea de la Viena, Buteniul beneficia de racordare, fiind stabilit și locul viitoarei gări, la presiunile influentului grof Wenckheim din Sebiș, localitatea a fost exclusă.** Așezările dezlânate, cătunele Barda, Groși, Bodiș, Săldăbagiu, Ujfalu-Satul Nou și Săliște, au fost dislocate din dispoziția autorităților austriece, constituindu-se o localitate compactă, cu străzi sistematizate, după un plan conceput de ingineri specializați în domeniu. În 1832, s-a pus și problema eliminării inundațiilor produse de Crișul Alb. **Cu sprijinul Palatinului Nándor Ioszef, inginerul, specialist în hidrotehnică, Beszedes Ioszef a venit în Buteni și a întocmit schița viitorului canal și a morilor**

aferente. Canalul a fost construit între 1833-1840, numit Canalul de Moară al Palatinului Ioszef, de pe Crișul Alb. Acesta pornește din locul numit *Zugău* (priza de captare a apei) și se termină pe teritoriul Ungariei. Moara construită la Buteni, datorită proporțiilor și a randamentului, a fost numită de localnici *Moroaca*, iar astăzi este o ruină. În 1872, când s-a înființat Institutul de Credit și Economii „Albina", au fost și trei dintre cei mai înstăriți butinceni, care au cumpărat câte o acțiune. **La 1 ianuarie 1872, s-a înființat Judecătoria districtuală Nagy-Buttyn, iar în 1875, Notariatul Buttyn. În această perioadă a activat și un Birou de Carte Funduară și Perceptoratul Regal Buteni, iar în 1923, Circumscripția de Percepere, nr. 16, Buteni,** care încasa taxele și impozitele și după Unire. După instalarea comunismului, **casa avocatului dr. Aurel Grozda a găzduit Procuratura.** Societatea vieneză „UNION" construiește la marginea satului o cale ferată forestieră (*După Ogrezi*), în 1893, pentru a transporta buștenii din pădurile Păiușeniului, la Moroaca Buteni. Traseul ei era Sebiș - Buteni (Buttyn) – Păiușeni. **În noiembrie 1911, într-una din duminici, a fost organizată la Buteni o întrunire de bilanț politic.** Reprezentanții PNR-ului și ziariștii veniți de la Arad, au fost întâmpinați în gara Sebiș de avocatul **Aurel Grozda,** cu 20 de trăsuri și, după un mic dejun,și după slujba de la biserică, s-au întâlnit cu cei peste 1000 de oameni, în fața Băncii „Codru". S-au primit telegrame de felicitare adresate adunării din partea lui **Vasile Lucaciu, Iuliu Maniu, Vasile Goldiș, Terențiu Oprea și a deputatului Papp de la Viena**. După declanșarea războiului, în 1914, în Buteni au fost puși sub o permanentă observație de către jandarmeria maghiară, avocatul **dr. Aurel Grozda**, directorul Școlii confesionale **Corneliu Vodă**, preoții **Florian Roxin și Iuliu Bodea**, precum și notarul român **Alexandru Sirca,** despre care se spunea că nu dă dovadă de iubire față de patria în care s-a născut. Mai

mult, Aurel Grozda a fost ridicat de la domiciliu și „internat" în lagărul de la Fertörákos, loc de detenție lângă orașul Sopron. De o soartă asemănătoare a avut parte și avocatul **dr. Sabin Dan,** un mare patriot. Se pregătea ziua cea mare a Unirii de la Alba-Iulia. Delegații aleși ai Buteniului au fost **dr. Aurel Grozda** și **Vasile Doncea**, econom, iar **Florian Roxin**, reprezentantul Bisericii Ortodoxe și conducătorul de drept al delegației. Între acei foarte importanți organizatori se afla și tânărul student la drept, sublocotenent în armata austro-ungară, **Alexandru Horga**, fiu de țărani din Buteni, care se înscrisese în **Garda Națională din Cluj** și străbătea localitățile rostind, cu mare talent oratoric, cuvântări, pentru mobilizarea oamenilor la Adunarea de la Alba Iulia. În pofida hotărârii luată la 1 **Decembrie 1918** de către români, de a se despărți definitiv de Ungaria și de a se uni cu Regatul României, guvernul de la Budapesta nu se retrage și în noaptea de 15/16 aprilie 1919 a dezlănțuit un atac furibund asupra armatei române. Trupele române, conduse de generalul Prezan au contraatacat imediat. În bătălia de la Buteni, la capul de pod dintre Buteni și Bârsa, este împușcat de bandele bolșevice ale lui Bela Kun, **colonelul Constantin Păulian**, fiu de profesor. Satul Govoșdia a primit numele colonelului Păulian, iar Societatea Tineretului „Sfântul Gheorghe" din Buteni a ridicat o troiță în 1942 pe acel loc. După reorganizarea administrativă, Buteniul a fost declarat **plasă**, condusă de **pretor.** Între anii 1927-1929, se construiește în timp record **Biserica Ortodoxă Catedrală**, cu hramul „Buna Vestire", edificiu emblematic pentru comună. În 1926 se înființează Fanfara bisericii ordodoxe, iar în 1934, Școala de cantori, pentru a învăța pe tineri, glasurile bisericești. În 1940, fanfara va deschide manifestația antirevizionistă de la Arad, cu Marșul lui Iancu, desfășurată de la Teatru, până la Gară. Buteniul, ca celelalte localități, cunoaște o dezvoltare

economică remarcabilă. După cel de al Doilea Război Mondial și instaurarea comunismului, au loc schimbări majore în viața localității: naționalizări, transformarea clădirii Băncii „Victoria” în Cămin Cultural, bibliotecă și Casă de nașteri. Se înființează „întovărășirile” agricole, apoi CAP-ul „Steagul lui Lenin”. După presiunile asupra unor țărani înstăriți, aceștia cedează în primăvara lui 1962, intrând în CAP și astfel, socialismul a învins definitiv în Buteni. În această perioadă, pe terenul vechii grădinițe, s-a construit Cooperativa de Credit „Măgura”, iar în clădirile Jandarmeriei și, puțin timp ale Miliției, apar o brutărie și o secție de fibră de sticlă. Casa protopopială a fost preluată și aici s-au construit birourile Cooperativei de consum. În mijlocul comunei, pe terenul expropriat de la Constantin Chișana, prin munca benevolă a butincenilor s-a construit un bloc Tot prin munca lor, s-a construit un mare Cămin Cultural și un Magazin Universal. Un timp, clădirea vechii biserici (Casa Culturală) a devenit cinematograf. A existat la Buteni și o fabrică de țiglă „Ciripăria”, cu un coș enorm, de mulți ani dărâmate.

MONUMENTE ISTORICE

În noul centrul administrativ al comunei, în fața Bisericii Ortodoxe se ridică o cruce masivă, din marmură roz, cu un generic profund, dar impresionant prin simplitatea exprimării: *Eroii întregirii neamului din Buteni*, numele lor fiind inscripționate cu litere aurii pe cele patru fațete, cu colonelul Păulian în frunte, fără prenume.

În Cimitirul ortodox, în septembrie 1989, Primăria Buteni (primar Golomici Cornel, viceprimar Roman Floare) a ridicat o cruce la căpătâiul fostului elev al Școlii de Ofițeri din Bacău, căzut vitejește și mutilat în crâncenele lupte de la Prunișor, din 1944, Nicolae Cornel Popovici. A fost înmormântat de către

preotul Petru Bejan, alături de trei eroi necunoscuți din Primul Război Mondial, botezați: Gheorghe, Petru și Ioan de către preoți, pentru a putea fi pomeniți la parastase. Aici și alături de ei, se află Troița ridicată în 1942 de către Societatea Tineretului „Sfântul Gheorghe”, în frunte cu Zeno Sirca, pe locul unde a fost împușcat mișelește colonelul **Constantin Păulian, general post-mortem,** și tot în acest cimitir, este și Crucea de piatră ridicată pe locul altarului vechii Biserici Ortodoxe. Dacă despre Troița lui Păulian, știm că în 1947 a fost tăiată și aruncată sub pod, iar preotul Petru Bejan a adus-o în Cimitirul Ortodox într-o căruță acoperită cu fân, despre mutarea în cimitir a Crucii ridicate pe locul Altarului vechii biserici, nu avem informații.

La ieșirea din Buteni spre Joia Mare, pe dealul Groșilor se află *Ansamblul sculptural* creat de renumitul sculptor Mihai Buculei, între anii 1980-1989, cu cinci piese, care figurează pe lista „monumente de artă, monumente și ansambluri memoriale, din zone protejate”. În 1979, soții Doina și Ioan Motrea antrenează studenții și elevii și înființează *Muzeul de istorie, etnografie și artă Buteni*. Acesta conține obiecte care atestă vechimea noastră și modul de trai pe vatra Buteniului. Evidențiem renumitul „cojocel de butincenesc”, răspândit în toată zona și lucrat de talentați meseriași locali. Muzeul este amplasat în clădirea fostului internat al fostei Școli Catolice, aproape central.

IV. DEMOGRAFIA – EVOLUTIA, STRUCTURA ETNICĂ ȘI CONFESIONALĂ

Localități cu peste 2000 de locuitori în anul 1930

10. *Buteni*, comună rurală, 3625 de locuitori

Raportul statistic din 2015 – 3403 locuitori – trendul demografic este în scădere, la recensământul din 2011.

După recensământul din 2011, 3366 locuitori

Buteni 2174 loc.; Berindia 226 loc.; Păulian 310 loc.; Cuied 656 loc.

Etnia:

- români – 3294 loc.
- maghiari – 25 loc.
- țigani – 24 loc.
- germani – 4 loc.
- greci – 3 loc.
- alte etnii – 3 loc.

După apartenența religioasă:

- ortodocși – 2597
- romano-catolici – 36
- reformați – 3
- greco-catolici 4
- baptiști – 416
- penticostali – 302
- adventiști (de ziua a 7-a) – 8

V. BISERICA

Biserica Ortodoxă Buteni

Primele informații datează din 1728, când a fost sfințită biserica din lemn cu **hramul „Buna Vestire”,** care devine neîncăpătoare. În cătunul Barda, în 1755, este sfințită Biserica ortodoxă, cu hramul ,,Sfântul Gheorghe,”. În anul 1794, parohia Buteni, cere aprobarea construirii unui nou lăcaș de cult, avînd din 1755, un Protopopiat al Buteniului. În anul 1802, Gavrilă Bucatoș cel dintâi protopop al Butenilor, sfințea noua biserică de zid, care a fost înlocuită în **anul 1929 cu actuala biserică, cu același hram, Buna Vestire**. Biserica este ridicată în noul centru administrativ, pe locul pieței din fața Primăriei. Este

ctitoria spirituală a vizionarului **protopop Florian Roxin, bihorean la origini**, senator în Guvernul Averescu și prieten cu Vasile Goldiș, fost Ministru al Cultelor în același guvern- alături de el**, ctitori spirituali sunt preoții Iuliu Bodea**, **ginerele protopopului Constantin Gurban și Ioan Cosma.** Cu contribuția tuturor credincioșilor la munca benevolă, la cedarea drepturilor urbariale pe un an, și cu un împrumut de 1000000 de lei (sumă cu valoare foarte mare la acea dată), costul total al lucrărilor se ridică la 4300000 de lei**. Giranți cu averile și ctitori materiali, țăranii, în ordinea vârstei: Petru Funață, Gheorghe Ruja – Cucu, Constantin Perva, Bejan Petru – Costolan și Teodor Burza-Beldeu. Arhitect a fost Conrad Richter din Timisoara. Târnosirea se face în 10 noiembrie 1929 de către episcopul dr. Grigore Comșa, în prezența lui Vasile Goldiș**, a preotului **Gheorghe Ciuhandu**, a **arhimandritului Policarp Morușca**, starețul mănăstirii Hodoș-Bodrog și viitor episcop al românilor din America, a consilierilor eparhiali, din profesorii Academiei Teologice Arad în frunte cu **dr. Teodor Botiș** și a corului „Armonia". Au participat 10000 de oameni, împreună cu preoții din satele înconjurătoare de pe valea Crișului Alb.

Biserica Romano-Catolică

Istoricul maghiar Márki Sándor, susține că, în 1334,la Buttyn exista o biserică catolică, În 1807, o capelă modestă, de lemn, închinată Sfântului Anton primește rangul de parohie. Romano-catolicii reușesc să își ridice, în anul 1817, cu bani de la bugetul de stat, actuala biserică în centrul localității, cu **hramul „Sf. Ioan Nepomuk**". Este o clădire monumentală din punct de vedere arhitectural, dotată cu orgă, având în curte o (altă) capelă, cu statuia Sfântului Anton. A existat și o casă parohială în apropierea bisericii, dar, împuținându-se credincioșii, aceasta

a fost vândută, preotul slujitor actual, având domiciliul în Șilindia.

Biserica Greco-catolică

După apariția cultului pe teritoriul Ardealului, în 1699, episcopul greco-catolic din Oradea, Samuil Vulcan, începe acțiunea de prozelitism și pe valea Crișului Alb. La Buteni, cuib al „românismului”, au parte de o surpriză. La îndemnul primarului și al preoților, credincioșii încuie biserica și ascund cheile, iar vizita se va rezuma doar la biserica catolică. Au avut mici succese în rândul *toților* (slovaci), care se întâlneau în casa lui Teodor Zimbran, zis Groșanița, dar preotul unit, Arcadie Crâsnic se mută la Nădlac, fiind foarte puțini credincioși. După repartizarea preotului greco-catolic, Barna Semproniu - 1936-1940, credincioșii greco-catolici din Chisindia, formează cu cei din Buteni o parohie în 1942, cu biserica în Chisindia.

Cultul baptist - Biserica Baptistă Buteni

Iată cum explică ultimul protopop ortodox al Butenilor,Ștefan Lungu, apariția cultului baptist: „Dezbinarea religioasă a creștinilor ortodocși din Buteni s-a făcut prin epitropul faimos: Sida Todor, care și-a trădat credința părintească, trecând la baptiști. Motivul disidentului, care era epitrop al bisericii ortodoxe, a fost manipularea incorectă a averii bisericii ortodoxe. Controlat cu gestiunea sa de autoritățile bisericești a fost descoperit de sustragerea unor însemnate venite bisericești, în interes propriu. A fost silit să replătească paguba cauzată și drept răzbunare a părăsit ortodoxia românească, trecând la baptism. Între timp și-a aflat aderenți între rudenii, prieteni și alți creștini slabi în credință, dar bine plătiți și recompensați de propaganda politică ungară, iar mai apoi de prozelitismul sectar american.”. Dovada celor spuse de către protopopul

Ștefan Lungu este tocmai faptul că Sida Todor apelează la ajutorul ungurilor din satul apropiat, Luguzău, și din Salonta, unde baptismul era prezent din 1894, respectiv 1875, ba mai mult, înființând prima fanfară în Buteni, aceasta era condusă de un dirijor maghiar. După 1896, numărul adepților progresează, ajungând să își construiască o Casă de rugăciune, aproape de gospodăria lui Teodor Sida. După întoarcerea celor plecați în America, cu contribuția materială a acestora, ridică o clădire impozantă, existentă și astăzi, inaugurată în 1926, dar păstrând crucea pe turn. Menționăm că între familiile celor două culte există relații armonioase, mai ales că, după înființarea cultului baptist, căsătoriile mixte au fost frecvente, ținându-se cont de păstrarea averii și a poziției sociale.După venirea comunismului și în anii următori,această practică a încetat, dar relațiile bune s-au păstrat.

Cultul penticostal

Acesta nu a prins rădăcini în rândul butincenilor, decât în jurul anului 1995. Reprezentanți ai acestui cult, în frunte cu patronul de la „Elim", Ștefi Mărgăuan,, au cumpărat o clădire pe care au utilat-o modern și au reușit să adune un număr semnificativ de adepți. În urmă cu doi ani, alți patroni, proveniți din Pâncota, au cumpărat o altă clădire, spre marginea satului, adunând acolo credincioși, în special din rândul celor cu familii numeroase, reușind, în mare parte, să îi și educe. Trendul aderării la cultul penticostal este în creștere.

Cultul mozaic

Despre evrei, în Buteni nu se vorbește înainte de 1863, când își construiesc o sinagogă, având o situație materială înfloritoare. Deși, foloseau limba maghiară, comunitatea izraelită din Buteni a fost acceptată de populația net majoritară românească, fără a

se crea dificultăți de nicio natură. Întărindu-și poziția materială, construiesc o a doua sinagogă, mult mai elevată. Această clădire a fost vândută prin anii 1960 și demolată. Au înființat și o bancă a lor, unde și-au depus economiile mulți români veniți din America. Armatele maghiare au pătruns în Buteni, venind dinspre Arad și Chișineu-Criș, în timpul revoluției lui Bela Kun, s-au dedat la jafuri și spargeri, căzând pradă acestora și banca evreiască, de unde s-au luat toți banii și apoi i s-a distrus sediul.

Cele trei biserici concentrate în centrul comunei, prin arhitectura și mărimea lor, sunt emblematice pentru ce a fost Buteniul de altădată. Aici este și Primăria, cu tot centrul administrativ, poșta, finanțele și poliția, precum și clădirea noului Cămin Cultural și magazinele.

VI. ȘCOALA

„Potrivit conscripției din 1777, satul avea o școală care funcționa de 21 de ani (1756). Din 1789 se consemnează că școala funcționa în localul ei, frecventată de 18-24 de elevi, în 1791 învățător fiind Ioan Popovici, plătit de comună cu un salariu de 120 de florini, 24 porții de fân și 14 stânjeni de lemne. Din 1799 a funcționat învățătorul Ioan Iovici. Clădirea școlii, aflată în apropierea bisericii, era din lemn, dar cu o singură sală de clasă. Între 1800-1810 (informator preotul Iuliu Bodea) sau chiar mai târziu, se va construi o școală nouă, la început cu o sală de clasă și locuință pentru dascăl, cu pereți de piatră și cărămidă nearsă. Protopopul Constantin Gurban face referire la această construcție, ridicată „la locu frumosu și cam în mijlocul satului” indicând astfel că se află lângă biserica nou construită și ea din piatră (azi Casa Culturală). În 1872, se va mai construi o sală de clasă, învățători fiind Crețu Cornel și Popovici Gheorghe. În 1878, a treia sală de clasă este construită

pentru fete, prima învățătoare fiind Berta Câmpian. În 1817, după înnobilarea lui Gheorghe Brașoveanu, acesta a fost instalat director al școlilor reunite din întregul comitat, funcție în care s-a preocupat mult de sporirea numărului copiilor români care frecventau școala. În Buteni erau atunci peste 150 de elevi de origine etnică românească, ceea ce a contribuit deosebit de mult la emanciparea populației românești din întregul areal al Văii Crișului Alb. Spre deosebire de Școala maghiară de stat, care funcționa pe banii statului, Școala confesională ortodoxă era lipsită de ajutor de la stat. După Marea Unire, începând cu 1922, Școala confesională devine Școala primară națională română Buteni. Între1912, până în anul școlar 1926-1927, directorul școlii a fost învățătorul Cornel Vodă. Învățătorul Vasile Crucin, renumit până astăzi pentru ordinea și disciplina pe care a introdus-o în școală este director din 1927 până în 1950,când este arestat.. Din 1948 se înființează „Gimnaziul Buteni", cu includerea claselor a V-a și a VI-a, apoi și a VII-a. Școala va funcționa de acum cu patru clase primare/ elementare, plus alte trei, apoi patru de gimnaziu. Clasele primare erau în clădirea fostei Școli confesionale, iar cele gimnaziale în clădirea fostei Școli maghiare (de stat), lângă Primărie, clădire acum dărâmată. Gimnaziul a funcționat aici până în 1960, când s-a mutat în clădirea cu etaj a fostului Tribunal, unde a funcționat până în anul 2008. În anul 1997, inginerul Emil Drăgan, noul primar al comunei și profesorul Teodor Vașca, noul director al Școlii Gimnaziale Buteni, încep construcția unei Școli primare cu dotări moderne, pe locul fostei Școli Confesionale, teren care aparține Bisericii Ortodoxe. Merită menționată contribuția primarului Giura Mitru,pentru construirea etajului, întrucât,antecesorii săi, cu interese personale, doreau să-i pună mansardă. În anul 2008, după finalizarea construcției, se mută aici și ciclul gimnazial, plus clasa începătoare, care au funcționat așa până în anul 2012.

În acest an, ciclul gimnazial se mută în clădirea fostului Ocol Silvic Buteni, construit pe terenul Școlii Buteni, clasele primare, intrându-și în drepturi cu program normal, abia acum. La ora actuală, Școala Gimnazială Buteni, are înscriși 143 de elevi în ciclul primar și 95 de elevi în ciclul gimnazial, instruiți de 33 de cadre calificate. Microbuzul școlar, din cadrul Primăriei Buteni asigură transportul elevilor.

Grădinița de stat a funcționat în clădirea pe care s-a construit Cooperativa de Credit „Măgura”, mutându-se în 1960 în clădirea rămasă liberă a fostei școli ungurești, unde funcționase ciclul gimnazial. Funcționa cu trei grupe și trei educatoare. După demolarea clădirii, grădinița s-a mutat în spațiul unde a funcționat Miliția/ Poliția și aici funcționează și astăzi, dar cu 1 grupă și 1 educatoare. După înființarea, în 1999, a Grădiniței Private Baptiste, o clădire nouă, spațioasă și utilată după cerințele actuale, cu două grupe, cu învățarea limbii engleze, au început să meargă acolo și copiii ortodocșilor, grădinița de stat rămânând cu câțiva copii , în cele din urmă, o grupă.

Căminul Cultural este un edificiu de mari proporții: o sală în formă de amfiteatru, cu 400 de locuri, o scenă de 120 m^2 și sală de repetiții la parter. La etaj, este Clubul și Biblioteca Publică cu 12712 volume în inventar. Căminul poartă numele marelui compozitor Ion Vidu. Impresionanta cântare corală din Buteni, este atestată documentar pentru prima dată în 1881. În articolul *Dezna 11 decembrie 1881,.* Melentie Faur, presbiter, publică un documentat și simțitor text despre existența a 4 coruri (3 școlare și unu al adulților) în Buteni, coruri cu o admirabilă interpretare. Cu un nucleu vânjos, de fapt Corul Bisericii Ortodoxe Buteni, cu membri talentați ai celorlalte confesiuni, din 1949 până prin 1980, acesta a fost corul Căminului Cultural Buteni. A obținut numeroase premii și a susținut sute de spectacole în țară, Serbia și Ungaria sub conducerea unor dirijori celebri: Romulus

Botto-Bihor, Paul Paradenco-Adamești, Slobodan Pasculovici – Oradea, apoi Arad, Eliodor Rău, dirijorul Filarmonicii Arad, D.D. Botez, președintele Uniunii Compozitorilor din România, Aurelia Muscă-Sebiș și alții. Aproape o jumătate de veac, corul a fost adevăratul brand al Buteniului, obținând și un premiu I pe țară. Din 2008, a fost reactivat și ansamblul de dansuri populare care a cunoscut un crescendo al interpretării sub conducerea talentatului instructor, regretatul Dan Broștean.

VII. PERSONALITĂȚI

Buteniul a dat personalități publice culturale, bisericești, sociale și politice, care în mare măsură au făcut nu numai istoria localității, în perioada în care au trăit.

Protopopul **Constantin Gurban** (20 mai 1845 – 7 ianuarie 1906). Între 1875-1894, protopop tractual în Buteni, iar, din 1898, în Ineu. Director substitut al Institutului Pedagocico-Dicecezan și redactor la revista „Biserica și Școala", pentru o jumătate de an. Din 1891, colaborează cu rubrica „Epistolele unui paroh betranu". Descoperă și se ocupă direct de școlarizarea și evoluția „orfanului din Mânerău", Ion Vidu. Este director „duhovnicesc" al Școlii din Arad. Înmormântat la Ineu, iar soția în cimitirul din Buteni.

Ion Vidu (17/19 decembrie – 7 februarie 1931). Prin purtarea de grijă a protopopului. Constantin Gurban, care îl aduce la Buteni să continue studiile, după terminarea conservatorului, ajunge compozitor a peste 160 de piese corale și dirijor, stabilit la Lugoj. Este decorat cu ordinul „Steaua României în grad de cavaler" și, post-mortem, cu Ordinul „Regele Ferdinand". Există informația pe care nu am avut posibilitatea s-o verificăm, că, în amintirea anilor petrecuți la Buteni, ar fi compus „Hora butinceană". A fost și publicist și gazetar.

Florian Roxin (25 noiembrie 1874 – 7 martie 1930). Personalitate proeminentă, protopop al Butenilor din aprilie 1913 până la moarte. Dedicat bisericii strămoșești și neamului său, un apărător al dreptei credințe împotriva celor înstrăinați de legea străbună. Mare vizionar și om de acțiune, este conducătorul delegației butincenilor la 1 Decembrie 1918, la Alba-Iulia. Senator în guvernul Averescu (1926-1927), prieten cu Vasile Goldiș, reușește cu toate împotrivirile dușmanilor, nu puțini, să obțină la schimb, piața din fața Primăriei și, în timp record, să mobilizeze comunitatea ortodoxă să construiască Biserica Ortodoxă – Catedrală (1927-1929), cu toate că moartea plana asupra sa. Târnosirea ei se face în 10 noiembrie 1929, de către Episcop Dr. Grigorie Comșa. „Lupta cea bună" se încheie pentru el în 7 martie 1930, când Episcopul Dr. Grigorie Comșa îl omagiază cu un text din „Evrei": *Căzut-a cununa capului nostru.* Duminică, 10 martie 1930, după prohodul din Ctitoria sa, mulțimea credincioșilor îl conduce în lacrimi și plânsul clopotelor până la Cimitirul Ortodox. Acolo, preotul Ioan Cosma și țăranul Petru Bejan, în numele tuturor îi mulțumesc încă o dată părintelui și păstorului bun pentru povețe și fapte. În lacrimile mulțimii și sunetele fanfarei înființată de el, familia îl preia spre Cimitirul Rulikovschi din Oradea .Dar în Buteni au rămas FAPTELE,care vor dăinui peste vremi, ca și renumele cel bun.

Ioan Cosma (…) paroh și administrator protopopesc (1901-1941). Mare păstor bisericesc, localnic, cunoscut prin donațiile sale personale către biserică. A construit actuala casă parohială din fonduri proprii, donând-o bisericii, cu mențiunea ca ea să rămână pentru totdeauna,casa preotului paroh în funcțiune. Amenajează cimitirul și împodobește noua biserică cu un candelabru enorm, ancorat în cele patru patru părți ale naosului. Face donații și pentru Casa Culturală, reorganizată în clădirea

vechii biserici, susținut de preoții **Iuliu Bodea** și **Petru Bejan,** dar și de intelectuali de mare ținută ai comunei: **av. dr. Sabin Dan**, judecător **Gheorghe Berdan**, medicul **Feier Gheorghe**, băștinaș din Țara Moților, inclusiv cu sume de bani,intrând și aceștia în rândul oamenior de seamă ai Buteniului.Nu trebuie uitat nici notarul **Alexandru Sirca.**

Aurel Grozda (15 iulie 1876 – 13 decembrie 1938). Doctor în științe juridice al Universității din Budapesta, din 20 octombrie 1890. Avocat definitiv la 18 iunie 1903. A profesat avocatura în Buteni. Deputat în Parlamentul de la Budapesta,între1906—1926,deputat în Eparhia Aradului. În anul 1914, înființează Despărțământul ASTRA Buteni și localitățile vecine, fiind primul președinte al ei. Implicat în diferite procese, în calitate de apărător al românilor, după izbucnirea Primului Război Mondial, este ridicat de la domiciliu și „internat" în lagărul de la Fertőrákos, loc ce detenție lângă orașul Sopron, împreună cu vecinul și colegul său, avocat **dr. Sabin Dan**. Este ales delegat al Buteniului la Adunarea de la Alba-Iulia. După Marea Unire, este membrul al Consiliului Dirigent al Transilvaniei. În 25 octombrie 1919,este candidatul oficial al PNR-ului pentru Cameră, deputat în circumscripțiile parlamentare, Buteni—Gurahonț, în 1922, Hălmagiu.

Alexandru Horga (14 iulie 1895 – … 1972). Doctor în științe juridice al Universității din Cluj, la 5 iulie 1930. Combatant, sublocotenent în armata austro-ungară în Primul Război Mondial, se înscrie în Garda Națională din Cluj, fiind printre principalii organizatori ai Adunării de la Alba-Iulia, prieten cu mai vârstnicii Vaida-Voevod, Viorel Tilea și ceilalți membri ai conducerii PNR. Când armata română intră în Buteni, venind dinspre Joia Mare spre Sebiș, alături de comandanți, călare, se aflau și **preotul Iuliu Bodea** cu decorațiile pe sutană și **tânărul ofițer Alexandru Horga**. Pentru modul exemplar de

îndeplinire a misiunilor încredințate în pregătirea Marii Adunări de la 1 Decembrie 1918, i se acordă, timp de doi ani, o bursă pentru continuarea pregătirii juridice în capitala Franței. Avocat definitiv la 12 aprilie 1932, deși primește un loc în Baroul din Cluj, se reîntoarce să practice avocatura în Buteni, comuna sa natală. La 30 martie 1948 este exclus din Barou și arestat în 1949. După ieșirea din pușcărie, primește postul de arhivar al Tribunalului Buteni. Moare în 1972, la spitalul din Prăjești-Sebis.

Cornel Vodă (22 mai 1892 – 1 iulie 1953). Prin decretul nr. 6136/ 11 oct. 1912 al Consistoriului Român Ortodox din Arad, este numit învățător și director școlar în comuna Buteni, unde funcționează până în anul școlar 1926/1927. Între 1929-1946, este învățător și director școlar în Aradul Nou. A înființat mai multe coruri, iar banii obținuți din spectacole i-a donat bisericilor ortodoxe din aceste localități. A înființat o Școală de meserii pentru copii de țărani din Buteni. Pentru activitatea sa școlară și culturală, este decorat în 11 martie 1926, de către regele Ferdinand cu medalia „Răsplata Muncii". În 1944, primește din nou Brevetul „Răsplata Muncii" pentru 25 de ani în serviciul statului.

Ilie Ardelean (1905-1999). Copil de țărani din Buteni, urmează Facultatea de Chimie la Cluj. Este profesor la Liceul Comercial din Arad și, înzestrat cu har oratoric, publică diverse articole în ziarele locale. Între 1930-1938, ocupă funcția de redactor la ziarul „Românul" din Arad. După instalarea comunismului pleacă la București,tentat de obținerea unei funcții mari.

Ștefan Lungu (11 aprilie 1898 – 5 iunie 1991). Ultimul protopop al Butenilor. După cum însuși scrie cu amărăciune, la desființarea Protopopiatului Buteni (1948-1949) nu i s-a mai acordat nici șansa de a preda personal Arhiva, succesorului de la

Sebiș. După moartea protopopului Florian Roxin, la 25 ianuarie 1931, „agilul preot” (scrie în „Biserica și școala”) din Șilindia, fost misionar eparhial, este ales în unanimitate, protopop al Butenilor. Aici continuă cu râvnă activitatea înaintașilor. În 1948, împreună cu preoții Ioan Cosma și Petru Bejan pictează biserica, cu pictorul Cornel Cenan din Cluj, pe care preotul Bejan îl cunoscuse la sfințirea bisericii din Târnova. Sfințirea bisericii se va face cu mare fast în Duminica Floriilor, 25 mai 1948. Colaborează cu predici și eseuri la mai multe reviste bisericești, inclusiv la revista „Misionarul”, apărută în Chișinău. Reîntors la parohia din Șilindia, trece la cele veșnice, la 93 de ani, fiind omagiat de prezența PS Timotei Seviciu și de corul și fanfara BOR Buteni, însoțite de finul său, preotul Petru Bejan. S-a ocupat în mod deosebit de societatea religioasă „Oastea Domnului”, organizând după vecernii ședințe religioase cu citiri și tălmăciri biblice, cu cântări bisericești și religioase proprii.

Petru Bejan (21 noiembrie 1909 – 17/18 ianuarie 2002). Protopop onorific, numit de tânărul prim-procuror adjunct al județului Arad, dr. Mihai Ruja **„Patriarhul Văii Crișului Alb”** Între 1929-1932, este ultimul învățător și director al Școlii confesionale din Nădlac. Între 1923-1939, învățător și director ultimii trei ani, al Școlii Nădab. La 1 noiembrie 1939, ocupă prin concurs una din cele trei parohii ale comunei Buteni: Buia. În 1952, electrifică biserica și casele parohiale. Distincțiile preoțești se încheie în 1972, cu cea de iconom stavrofor singhelis. Preot confesor, cu gradul de căpitan pe Frontul de Est, în Caucaz: Divizia 3 Vânători de munte, Batalionul 5 „Avram Iancu”. Devine prieten și colaborator al ilustrului, dar și temutului general Leonard Mociulschi. Mai multe distincții pe front, amintim: „Coroana României în grad de cavaler” cu panglică de „Virtute Militară”. Între 1962-1974, în parohia Hălmagiu, unde fusese exilat în 1962, cu ajutorul criticului de

artă, Vasile Drăguț și al unei comisii de specialiști chemată de el, de la București, restaurează 3 monumente istorice ale țării: cele două Biserici Ortodoxe și „Piatra Cinzaiului" din fața Bisericii Voievodale. Avansări militare în grad: după 1990 - maior (r) - și 1995 - locotenent-colonel (r). Înscris în ASTRA de la 20 de ani, la revenirea ei, în 1990, este declarat Membru de Onoare al Asociațiunii, cu cea mai mare vechime, și Președinte de Onoare al Despărțământului „Porțile Zărandului".

Virgil Feier (n. 1 septembrie 1942). Absolvent al Facultății de Medicină din Timișoara, 1965, specialitatea Medicină generală. Doctorat în 1981. Medic primar dermatovenerolog. Șeful Clinicii de Dermatologie din Timișoara (1983-2010). Profesor universitar, președinte onorific al Societății de Dermatologie, membru al Societății Europene de Dermatologie, membru de onoare al Societăților de Dermatologie din Serbia, Bulgaria, Republica Moldova. A participat cu comunicări și lucrări științifice la simpozioane și congrese de specialitate în Europa și SUA. Autor și coautor a numeroase articole și studii din domeniul său de activitate, Specialist de înaltă ținută morală și profesională, de o generozitate și sensibilitate foarte rar întâlnite, mai ales,în lumea de azi.

Neamțu Ștefania (n. 27 decembrie 1946). Absolventă a Facultății de Medicină din Timișoara, 1969, secția Pediatrie. Medic primar pediatru, cu competențe oncopediatrice. Doctorat în științe medicale, 1989. Șeful Secției Oncopediatrice a Institutului Oncologic „Prof. Dr. I. Chiricuță" Cluj-Napoca (IOCN), între 1983-2012. A prezentat peste 150 de lucrări științifice, la manifestări naționale și internaționale, din care 10 doar în SUA, peste 100 publicate în reviste de specialitate. Membru în societăți profesionale din țară și străinătate. Membru fondator a Societății Române de Oncohematologie Pediatrică; Membru al Societății Române de Radioterapie și Oncologie

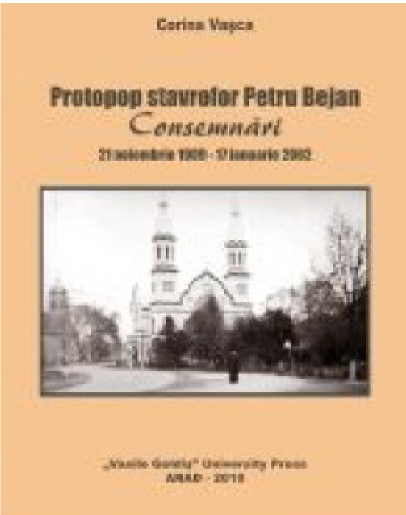
Medicală/ New York Acad. of Sciences / INCTR și SIOPE. Autor și coautor la 8 cărți de specialitate și monografice, inclusiv o carte din experiența trăită de copiii tratați: *ABC în psiho-oncologie* (Târgu-Lăpuș, Editura Galaxia Gutenberg, 2011).

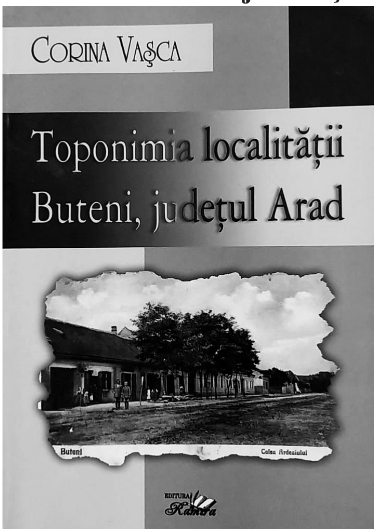
Petru Lucaci (n. 11 iulie 1956). Absolvent cu Diplomă de Merit a Institutului de Arte Plastice „Nicolae Grigorescu” Secția Pictură, București (1982). Doctor în Arte vizuale din 2006. Profesor universitar și președinte a U.A.P. Director al revistei „Arta”. A avut 40 de expoziții personale și a expus în peste 250 de expoziții naționale și internaționale. A primit numeroase premii și distincții. A confirmat spusele lui Ion Sălișteanu de la prima sa expoziție în Arad, că: „Poartă în rucsac bastonul de mareșal a picturii românești.”.

https://www.arq.ro/100-de-ani-de-la-luptele-pentru-eliberarea-zonei-buteni-barsa-sebis-de-sub-armata-bolsevica/27486

100 de ani de la luptele pentru eliberarea zonei Buteni-Bârsa-Sebiş de sub armata bolșevică

de Corina Bejan Vaşca

VIII. ECONOMIA

Ocupațiile de bază ale butincenilor au fost și au rămas, în măsura condițiilor socio-politice, agricultura și creșterea animalelor. În ultimii ani, s-au profilat pe creșterea ovinelor și caprinelor, a iepurilor de casă și a albinelor. Mica industrie era și este bine reprezentată: tăbăcăria, prelucrarea lemnului, și industria casnică, practicată de femei, la ora actuală, mai puțin în războiul de țesut, cât în broderii. De asemenea, între domeniile de activitate amintim și transportul de marfă. Lipsa locurilor de muncă după 1945 a intensificat navetismul. La nivelul comunei Buteni există, la ora actuală, aproximativ 74 de persoane juridice, dintre care: Societăți comerciale – 27, Asociații familiale – 17, Persoane fizice autorizate – 30. Tăbăcăritul și cojocăritul sunt reprezentate de „Fabrica de confecții haine de blană A & A Vesa", care face și export cu acestea. Fabrica de pâine „Wolf Sauris", oferă zilnic pâine și alte produse de panificație, inclusiv la comandă. „Sanaidea", fabrică de cabluri, care oferă multe locuri de muncă localnicilor. Continuând tradiția, cantitățile de prune, respectabile în Buteni, sunt prelucrate în cazanele de făcut țuica, o sursă de venit în multe gospodării. Unitățile comerciale, serviciile bancare și poștale sunt la dispoziția localnicilor.

Sănătatea este asigurată prin prezența a două cabinete medicale, în clădirea Dispensarului uman, cu doi medici de familie, un cabinet stomatologic și locuință pentru medic. Există două Farmacii umane și un Dispensar veterinar cu doi medici și un tehnician veterinar. Primăria dispune de un funcționar care se ocupă cu serviciul de asistență socială.

IX. FOLCLOR, TRADIȚII, OBICEIURI

În dimineața de Anul Nou, fetele tinere și fetițele sunt spălate cu apă neîncepută în care s-a pus un ban de argint, o primă/ panglică roșie și un fir de busuioc și se descântă: „Să fii sănătoasă ca prima, norocoasă ca busuiocul și cu trecere la bărbați ca banul.”. În seara de Ajunul Bobotezei, se joacă „Vergelul”: se acoperă cu farfurii un inel, un piaptăn, câlți și se rostește o formulă magică: „Inelus învârtecuș pe cine mâna am pus” după ce a fost aleasă una din farfurii. Astfel, fata îi vede ursitul: inel – frumos, piaptăn – dințos, câlți – bătrân. Se crede în deochi și se descântă cu tăciune aprins și stins cu apă neîncepută. Se pune busuioc de la Ziua Înălțarea Sfintei Crucii în sân și sub pernă să-ți visezi iubitul și să-l ai de soț. Cel mai frumos obicei (despre care am scris în *Adevărul* de Arad) a fost „Mirioara”, jucat de fetele fecioare și chiar nevestele tinere și băieți, a doua zi de Paști, joc cu cântec, de la fosta biserică (acum Casa Culturală) până la piață (actuala Biserică Ortodoxă). Este o variantă a „Lioarei” bihorene, un joc-legământ între fată și băiat, în vederea căsătoriei. Colindele de Crăciun și Sorcova de Anul Nou, ca și Ciuralexa de Bobotează sunt tradiții păstrate până azi, datorită și reproducerii lor în programele cultural-artistice școlare. Există culesul și împletitul cununilor de Sânziene, care, după ce sunt puse pe cap de fete și privite în apa fântânii, în dimineața Sânzienelor, se atârnă cununa la poarta casei ca să aducă noroc tot anul. Jocul Călușarilor reprezenta în satele ardelene un simbol al unității românilor, fiind un obicei împrumutat din sudul României. Claca a fost un obicei util și factor de progres, practicat între neamuri și prieteni la cânepă, vara, la urzoi, la ales penele de gâscă, iarna, la spartul sau construcția casei. Sureciul (surecitul viilor), sărbătoare așteptată cu mare plăcere, este tot un fel de clacă cu neamuri și vecini,

cu cântec, voie bună și masă îmbelșugată. Făcutul mnerii de prune (magiunul) oferă participanților o noapte mirifică, când, în groapa săpată în grădină se face focul și femeile adunate pun prunele la fiert într-un cazan mare, în care se învârte cu un dispozitiv special. Se spun glume, povești, se joacă. Spre dimineață se aduce pâine și se gustă magiunul.

X. SPORT

Între anii 1972-1974, se amenajează un teren de tenis, cu o suprafață de 1600m^2 în spatele Casei Culturale, prin munca tinerilor, primar fiind Ioan Motrea, secretar UTC Corina Bejan, secretar adjunct UTC, Ioan Gurban. De-a lungul anilor, terenul s-a amenajat și modernizat, s-a asfaltat și a devenit *Terenul de sport al școlii*, fiind peste drum de Școala Primară, nou construită. Elevii desfășoară aici activități sportive: fotbal, handbal, baschet, volei etc. Stadionul de 0,5 ha este la marginea comunei, de zeci de ani acolo jucându-se meciuri de fotbal curent. Mari iubitori de fotbal, butincenii au dat jucători de elită Sebișului, având și o echipă de arbitri renumită. Aici se organizează și alte activități sportive. Actuala echipă de fotbal, „Crișul Alb Buteni”, beneficiază de sprijin din partea comunei și activează în divizia județeană „Onoarea”.

XI. TURISM ȘI AGROTURISM

Relieful Buteniului, variat și bogat în floră și faună oferă amatorilor de turism locuri minunate. Apele Crișului Alb, stăvilarul de la Zugău, de unde pornește Canalul Morilor, dealul Șindioara deasupra Crișului Alb sunt locuri plăcute de vizitat fie cu cortul, fie în pensiuni care au apărut, : „Elim”, în vecinătatea Zugăului, cu cazare și masă de bună calitate. Pentru vânători,

pădurile au vânat din plin: iepuri de câmp, mistreți, căprioare, fazani. Dealurile sunt acoperite cu pomi fructiferi, meri, cireși, pruni, peri și cu fructe de pădure: mure, coacăze, zmeură. La Cuied, punctele de atracție sunt pensiunea „Maria Rustic" SC-SRL, heleșteul și livezile.

Satele aparținătoare

Atestarea documentară, așezarea și evoluția demografică a satelor care aparțin administrativ de comuna Buteni, le-am menționat împreună cu cele ale comunei. Dăm în continuare câteva date edite și inedite despre ele, în ordinea numărului de locuitori.

Cuied. Situat la vest de Buteni, pe Drumul Zărandului, spre Arad. Este așezat jumătate pe deal, jumătate pe vale. Prin hotarul țarinei traversează un drum roman, care vine dinspre Buteni și trece prin Camna, Tauț, Târnova, Colonia Ieu, Cermei, granița cu Ungaria. Vechea biserică de lemn, care a fost în cimitirul parohial, este atestată din secolul al XVI-lea. Satul al fost împrăștiat, actuala așezare a fost adunată înaintea recensământului din 1746, când s-au înregistrat 42 de familii de iobagi, ai grofului Korek Kálman. În teritoriul satului se află cele mai frumoase și vestite livezi, cu tot felul de pomi fructiferi, la fel și viile. După naționalizare, acestea au fost preluate de stat, de la groful Korek, iar după 1990 au fost cumpărate de diferiți proprietari. Biserica actuală este zidită prin contribuția credincioșilor în 1852, la jumătatea satului, pe deal, în apropierea șoselei. Hramul bisericii este „Sfântul Vasile cel Mare". A fost zidită din piatră, acoperită cu țiglă și pictată tot de celebrul pictor Cornel Cenan, adus aici de părintele Petru Bejan în 1948, căci avea în administrație și parohia Cuied. Dispensarul uman are propria clădire și un medic titular. Clădirea școlii este nouă, mare și, după întreruperea ciclului gimnazial, prin anul 1975, din 1 septembrie 1989 a funcționat din nou cu ciclul gimnazial

și două clase simultane, ciclul primar. În localul școlii se află și grădinița care a funcționat permanent.

Păulian (Livada, Păulian, Govojdia). Poartă numele colonelului, general post-mortem, Constantin Păulian, situată la nord-est față de satul Buteni, pe malul drept al Crișului Alb. Biserica Ortodoxă a fost construită în 1906, din cărămidă și piatră în centrul satului, pe lângă drumul de țară care duce spre Berindia. Ea a înlocuit biserica de lemn, construită între 1779-1783, cu hramul „Pogorârea Sfântului Duh". Școala cu Clasele I-IV are clădire proprie, clasele sunt simultane, funcționând cu un singur învățător. Grădinița are sală proprie și o educatoare.

Berindia. Satul pare o prelungire a Păulianului, cu puțini locuitori. Școala are local propriu, clasele I-IV au un singur învățător. Grădinița a funcționat împreună cu cea din Păulian până în 2006, apoi s-au separat. În 1852, satul cumpără biserica de lemn din Dieci cu hramul „Sfinții Arhangheli". În 1825, vechea biserică este demolată și se construiește actuala biserică din zid. Asistența medicală în cele două sate este asigurată de Dispensarul uman Buteni. Ambele localități au acces la calea ferată, cu o haltă.

XII. BIBLIOGRAFIE

1. Actele Muzeului Arad, nr. inv. 5037.

2. Ardelean, Aurel, *Flora și vegetația din Valea Crișului Alb – de la izvoare până la ieșirea din țară*, Arad, Editura „Vasile Goldiș”, University Press, 1999.

3. Arhivele Statului Arad, *Conscripții urbariale ale Mariei Tereza*.

4. Arhivele Statului Arad, Tribunalul penal nr. 94/ 1850.

5. Arhiva Cartea Funciară Gurahonț.

6. Arbonie, Emil, *Avocații arădeni (1875-1989)*, Editura „Vasile Goldiș” University Press, Arad, 2014.

7. Bejan, Petru, protopop, *Consemnări*, paginat și cuprins, mss.

8. Benedek, Jancsó, *Arad Vármegye és Arad szabad Király Város monographiaja*, Arad, 1892.

9. „Biserica și Școala”, 25 ianuarie 1931, nr. 4., Arad.

10. „Biserica și Școala”, 16 martie 1930, nr. 11, Arad.

11. Chereșteșiu, Victor, *Adunarea Națională de la Blaj*, București, 1968.

12. Ciuhandu, Gheorghe, *Românii din Câmpia Aradului de acum două veacuri*, Arad, Diecezana, 1940.

13. Ciuhandu, Gheorghe, *Episcopii Samuil Vulcan și Gherasim Raț*, Tipografia Diecezană Arad, 1935.

14. „Biserica și Școala”, 8/21 februarie 1904, nr. 6, Arad.

15. Direcția Județeană de Statistică Arad, *Recensământul populației și a locuințelor din 15 martie 1966. Populație. Regiunea Crișana*, vol. I, 1967.

16. Direcția Generală de Statistică, *Recensământul populației și a locuințelor din 5 ianuarie 1977*, vol. III, *Clădiri. Locuințe. Gospodării*, 1981.

17. *Dicționarul Enciclopedic*, Editura „Cartea Românească”, București, 1931.

18. Dragomir, Silviu, *Câteva forme de organizare de stat româno-slave*, în „Dacoromania”, vol. I, Cluj, 1920.

19. Găvănescu, Eduard, I., *Mărturii românești din Eparhia Aradului în veacul al XVIII-lea*, Arad, 1944.

20. Găvănescu, Eduard, I., *Un interesant Recensământ al domeniului regal și cameral al Aradului*, în „Hotarul”, Arad, 1933, nr. 7.

21. Grec, Marius, *Introducere în arheologie*, Editura „Vasile Goldiș” University Press, Arad, 2001.

22. Faur, Vasile, *Țara Zărandului. Conscripții. Cronică. Documente. Imagini*, Arad, 2014.

23. Knjezsa, István, *Keletmagyarorszag helynevei (Ținutul Ungariei Răsăritene)*, în „Magyorok és Romanok”, vol. I, Budapesta, 1943.

24. Fereczi, Iacob, *Dicționarul familiilor ardelene înnobilate*, Baia-Mare, 1968.

25. Floca, Octavian, *Singidava*, în „Sargeția”, XIII, 1977.

26. Galea, Pavel, *Contribuții la Monografia comunei Buteni*, mss.

27. Glück, Eugen, *Contribuții cu privire la frământările evreilor din Transilvania, în anii 1918-1920*, în „Aradul și Marea Unire”, Arad, 1933.

28. Lungu, Ștefan, *Contribuții la Monografia comunei Buteni*, mss.

29. Lungu, Ștefan, *Însemnări din activitatea Parohiei Buteni*, mss.

30. Lupșa, Ștefan; Lițiu, Gheorghe, *Istoria Eparhiei Aradului*, L.II, fascicola I, vol.II, Arad, 1968.

31. Manciulea, Ștefan, *Așezările românești din Ungaria și Transilvania în sec. XIV-XV*, Blaj, 1941.

32. Manciulea, Ștefan, *Românii din Crișana și Sătmar*, Cluj-Napoca, Editura „Dacia”, 1970.

33. Márki, Sándor, *Arad varmegye monographiaja*, I, II.

34. Márki, Sándor, *Diplomatarium Aradiense*, mss., Muzeul Arad.

35. Mărghitan, Liviu, *Valea Mureșului – parte integrantă a sistemului de fortificație a Daciei*, în „Sargeția”, XIII, 1977.

36. Mureșan, Augustin, *Sigilii de târguri și orașe din comitatul Arad și împrejurimi (secolele XIX-XX)*, Arad, 2010.

37. Nicolae, Eugen, *Buteni*, în „Enciclopedia Arheologiei și Istoriei Vechi a României”, vol. I, București, 1994.

38. Prodan, David, *Domeniul Cetății Șiria la 1525*, în Anuarul Institutului de istorie Cluj, tom III, Cluj-Napoca, 1960.

39. Popeangă, Vasile, *Un secol de activitate școlară românească în părțile Aradului 1721-1821*, Arad, 1974.

40. Popeangă, Vasile, *Școala românească din părțle aradului, în perioada 1867-1918*, Arad, 1976.

41. Pădureanu, Corneliu, *Populația comitatului Arad în secolul al XIX-lea*, Arad, 2003.

42. *Recensământul populație și locuințelor din 7 ianuarie 1992*, vol. I, *Populația. Structura demografică*, 1994.

43. Roz, Alexandru; Kovacs, Géza, *Dicționarul istoric al localităților din județul Arad*, Arad, Editura Universității „Vasile Goldiș”, 1997.

44. Roz, Alexandru, *Aradul și Marea Unire*, Arad, Editura Universității „Vasile Goldiș”, 1999.

45. Suciu, Coriolan, *Dicționarul istoric al localităților din Transilvania*, vol. I A-N, București, Editura Academiei, 1967.

46. Szöllosy, Karoly, *Aradmegye nékotatási intézeteinek nestáva*, Arad, 1879.

47. Vașca, Corina, *Protopop stavrofor Petru Bejan. Consemnări*, Editura Universității „Vasile Goldiș” University Press, Arad, 2010.

48. Vesa, Pavel, *Biserici de lemn de odinioară*, Arad, 1997.

49. Gaal Jenö, *Monografia Aradului,* 1988.
50. *Statutele Sindicatului Canalului de Mori al Crișului Alb*, publicate în M.O., nr. 17/22.01.1928, art. 6.
51. Primăria Buteni, *Strategia de dezvoltare*, 2015-2020.
52. Primăria Buteni, *Informații referitoare la suprafețele și populația comunei.*